

Ulla-Pia Pousi

”SE TAVALLAAN PELASTI MUT”

Sijaishuolto Kasvun Portaissa
asuneiden nuorten kokemana

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Toukokuu 2015

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 10.5.2015	
Tekijä(t) Ulla-Pia Pousi	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke ”Se tavallaan pelasti mut”. Sijaishuolto Kasvun Portaissa asuneiden nuorten kokemana		
Tiivistelmä <p>Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen kehitykseen. Lasten ja nuorten suojeleminen on aikuisten vastuulla ja viranomaisten tehtävänä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Nuorten huostaanottojen ja sijaishuollon tarpeen määrä on kuitenkin jatkuvassa kasvussa. Monet eri syyt, joko perheestä tai nuoresta itsestään johtuvat, voivat johtaa sijaishuoltoon. Usein se on käänteentekevä asia nuoren elämässä, mutta miten nuoret itse sijaishuollon kokevat ja minkälaista tukea he tarvitsevat selviytyäkseen?</p> <p>Opinnäytetyöni tilaaja on Kuntoutuskoti Kasvun Portaat Oy, joka on yksityinen lastensuojelulaitos Iitissä. Opinnäytetyössä selvitettiin nuorten kokemuksia sijaishuollosta ja mitkä tekijät ovat sijaishuollon aikana tukeneet nuorta kohti itsenäistä elämää sekä minkälainen merkitys sijoituksen aikana nuorelle on ollut omaohjaajalla ja muulla henkilökunnalla. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytettiin teemahaastatteluja aineistonkeruumenetelmänä. Opinnäytetyössä haastateltiin kuutta nuorta, jotka ovat sijaishuoltoaikanaan asuneet Kasvun Portaissa.</p> <p>Haastatelluille nuorille oli jäänyt positiivinen kuva sijaishuoltoajastaan ja he kokivat saaneensa sieltä tarvitsemansa tuen itsenäistä elämää varten. Arjen taitojen opetteleminen, koulunkäynnin turvaaminen, turvallinen kasvuympäristö, rajojen asettaminen sekä sosiaalisten taitojen opetteleminen olivat tukeneet nuoria kohti itsenäisyyttä. Tutkimuksessa korostui myös omaohjaajan ja aikuisen merkitys nuorelle kasvun ja kehityksen tukemisessa.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Huostaanotto, sijaishuolto, lastensuojelu, omaohjaaja		
Sivumäärä 42	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Hanne Salovaara-Pitkänen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Kasvun Portaat Oy	

DESCRIPTION

 MAMK University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis 10.5.2015	
Author(s) Ulla-Pia Pousi	Degree programme and option Civic Activities and the Youth Work	
Name of the bachelor's thesis "It kind of saved me" foster care as experienced by the youth that stayed in Kasvun Portaata		
Abstract <p>The purpose of child welfare is to secure a child's right to a safe growth environment and balanced development. The protection of children and youth is the responsibility of adults and the child welfare authorities' task is to support parents in their mission of upbringing. Still, the need for foster care and taking youth into custody is continuously increasing. There are many different reasons, either owing to the parents or the adolescent, can lead to foster care. Usually foster care is a turn of events in the adolescent's life but how does the young person himself feel about foster care and what kind of support do they need in order to manage?</p> <p>My thesis was assigned by the rehabilitation house Kasvun Portaata Oy, which is a private child welfare facility in Iitti. The thesis examines the young people's experiences of foster care and what kind of factors have directed them towards an independent life during foster care and also what kind of significance the personal mentor and other staff have had for the adolescent. The thesis is a qualitative study that utilized theme interviews as the method of information collection. Six adolescents that have stayed at Kasvun Portaata during their foster care were interviewed for the thesis.</p> <p>The interviewed adolescents have a positive image of their time in foster care and they felt that they have received the support they need for an independent life. Securing studying, having a safe environment to grow up, setting boundaries and learning every day and social skills had supported the adolescents well towards independence. In the study the significance of the personal mentor and adults in the adolescent's growth and development was also emphasized.</p>		
Subject headings, (keywords) Custody, foster care, child welfare, personal mentor		
Pages 42	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Hanne Salovaara-Pitkänen	Bachelor's thesis assigned by Kasvun Portaata Oy	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASTESUOJELU SUOMESSA.....	1
2.1	Lastensuojelun perusteet.....	1
2.2	Sijoitus avohuollon tukitoimena	3
2.3	Huostaanotto	4
2.4	Sijaishuolto	5
2.5	Jälkihuolto.....	6
3	TYÖMENETELMÄT SIIJAISHUOLLOSSA.....	7
3.1	Arki ja turvallisuus	7
3.2	Osallisuuden vahvistaminen ja yhteisökokoukset	9
3.3	Nuorten kohtaaminen.....	10
3.4	Omaohjaajuus	12
3.5	Aiemmistä tutkimuksista	13
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	15
4.1	Tutkimusongelmat	15
4.2	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	16
4.3	Aineistonkeruumenetelmän kuvaus.....	17
4.4	Aineiston analyysi	20
5	TULOKSET	21
5.1	Nuorten kokemuksia sijaishuollosta.....	21
5.1.1	Sopeutuminen sijaishuoltoon	22
5.1.2	Elämää sijaishuollossa	24
5.2	Itsenäistymistä tukevia asioita sijaishuollon aikana	27
5.2.1	Arjen askareet ja asioiden hoitaminen	28
5.2.2	Koulun käynti.....	30
5.3	Henkilökunnan merkitys nuorille sijaishuollon aikana	30
5.3.1	Omaohjaaja	31
5.3.2	Muu henkilökunta	33
6	POHDINTA	34
	LÄHTEET.....	38

LIITTEET

- 1 Suostumus opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun
- 2 Haastattelurunko
- 3 Mielialamittari

1 JOHDANTO

Huostaanotosta ja avohuollon sijoituksista puhuttaessa sävy on usein negatiivinen ja niiden koetaan olevan huonoja asioita. Jossain tilanteissa lapselle on kuitenkin hyväksi asua kodin ulkopuolella ja lastensuojelun tehtävä on auttaa lapsia ja perheitä sellaisissa ongelmissa, jotka kasvaessaan ja kasautuessaan voivat muuttua ylitsempääsemättömmiksi. Media antaa usein vääristyneen kuvan lastensuojelusta ja nykypäivänä sosiaalisen median kautta virtaa paljon tarinoita, joissa omaisten näkemys ja tunteet saavat vallan aiheuttaen myötätuntoa heitä kohtaan ja vihaa viranomaisia kohtaan.

Haluan opinnäytetyössäni kuulla nuorten kokemuksia sijaishuollosta; mikä siinä on ollut hyvää ja mihin sijaishuollossa työskentelevien tulisi kiinnittää enemmän huomiota sekä mitkä asia ovat sijoituksen aikana tukeneet nuorten kasvua ja kehitystä kohti itsenäistä elämää. Nuori tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka välittävät ja huolehtivat hänestä, mutta myös asettavat rajoja. Haluan tutkimuksessani myös selvittää, minkälainen merkitys nuorille on omaohjaajalla sekä muulla henkilökunnalla.

Työn tilaaja on nykyinen työnantajani eli Kuntoutuskoti Kasvun Portaat Oy, joka toimii Iitissä, Kausalan keskustassa. Haastattelin opinnäytetyötäni varten ryhmäkodin entisiä nuoria, jotka ovat kokeneet sijaishuollon, mutta nyt jo itsenäistyneet ja saaneet etäisyyttä asiaan. Miten he muistelevat sijoitusaikaansa ja minkälainen kokemus se heille oli. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja haastattelut toteutin teemahaastatteluilla. Työnantajani toive on, että Kasvun Portaiden nimi esiintyy työssä.

2 LASTESUOJELU SUOMESSA

2.1 Lastensuojelun perusteet

Kansallinen lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset takaavat lapselle erityisen oikeuden suojeluun niin suhteessa vanhempiinsa kuin yhteiskuntaan. Lastensuojelua toteutetaan lapsen hyväksi ja hänen tarpeistaan lähtien. Lastensuojelun tarkoituksena

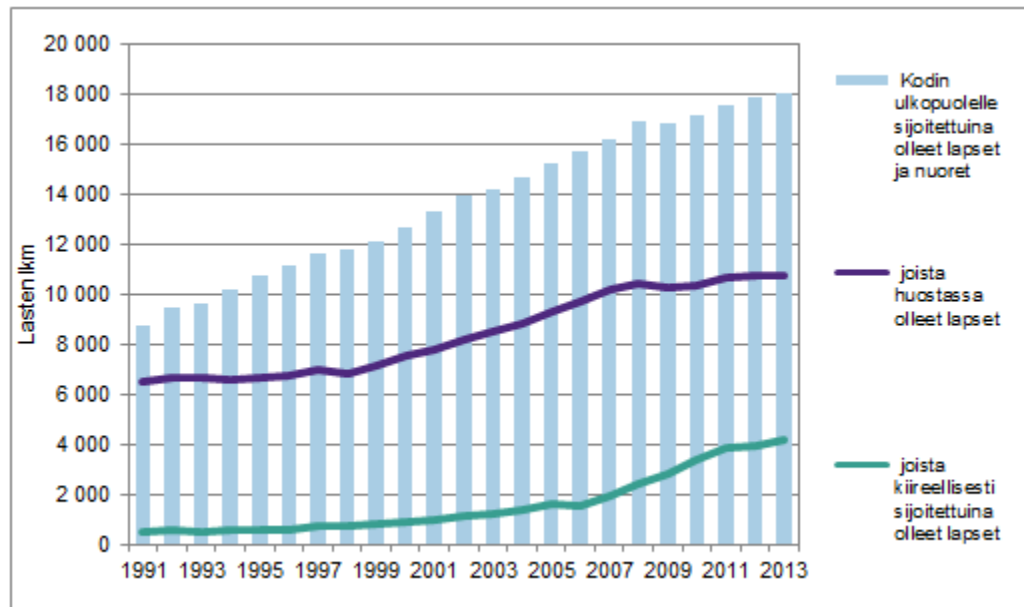
on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Viranomaisten tehtävänä on tukea vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§; Aer 2012, 1- 31.) Suomessa lastensuojelu on julkisen vallan tehtävä, josta on vastuussa kunnallinen sosiaalitoimi. Käsitys lastensuojelusta, lapsesta ja lapsen asemasta on vaihdellut eri aikoina, mutta pysyvää on ollut käsitys, että lasten suojeleminen on aikuisten vastuulla.

Lastensuojelun asiakkaaksi ohjautuvat erityisen tuen ja avun tarpeessa olevat lapset. Lastensuojeluprosessin käynnistää tavallisemmin omais- ja sukulaisverkostosta tai lapsen kanssa työskenteleviltä ammattilaistahoilta tullut lastensuojeluilmoitus. Kuka tahansa voi kuitenkin tehdä lastensuojeluilmoituksen, jos huomaa tai saa tietoonsa seikkoja, joiden perusteella lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijä on ilmoitusten vastaanottaja, selvittelijä ja asiakkuuden tarpeen arvioija (Kivistö 2006, 20.) Kun lastensuojeluilmoitus on vastaanotettu, on arvioitava välittömästi, onko lastensuojelun tarve kiireellinen. Lastensuojelutarpeen selvitykseen on ryhdyttävä seitsemän päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, mikäli ilmoitus ei ole aiheeton ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta (Lastensuojelulaki 417/2007, § 26).

Tavoitteena on puuttua mahdollisimman aikaisin perheen tilanteeseen, jolloin perhettä voitaisiin tukea ongelmassa sekä ehkäistä uusien ongelmien syntymistä (Räty 2004a, 21). Lasta ja perhettä pyritään kuitenkin ensisijaisesti tukemaan avohuollon tukitoimien avulla, jotta lapsi ja vanhemmat voisivat asua yhdessä. Jos avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai riittäviä lapsen edun kannalta tai ne eivät ole lapsen edun mukaisia, huostaan otto ja sijaishuolto ovat viimeisimmät keinot lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseen.

Kodin ulkopuolelle oli vuoden 2013 aikana sijoitettuna 18 022 lasta ja nuorta. Vuonna 2013 sijoitettiin kiireellisesti 4 202 lasta, määrä kasvoi 6,6 prosenttia vuodesta 2012. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on kasvanut vuodesta 2005 lähtien. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 88 795 lasta ja nuorta, joista uusien asiakkaiden osuus oli 43,3 prosenttia eli 38 477. (THL, tilastot 2013.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä heistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991–2013 (Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin)

Kuva 1. Lastensuojelu tilasto vuosilta 1991-2013 (Lastensuojelu 2013, tilastoraportti 26/2014).

2.2 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Lastensuojelulaki (417/2007, 2§) korostaa vanhempien velvollisuutta huolehtia lastensa hyvinvoinnista ja kuntien tehtävää tukea perheitä ja lapsia ennaltaehkäisevästi. Laki velvoittaa kuntaa ja sen sosiaalitointa ryhtymään viipymättä avohuollon tukitoimiin, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai lapsi itse omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään (Lastensuojelulaki 417/2007, 34§). Jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä, voidaan lapsi sijoittaa laitokseen avohuollon tukitoimena

1. Lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi
2. Lapsen kuntouttamiseksi tai

3. Lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi (Lastensuojelulaki 417/2007, 37 §).

Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus ei tule kyseeseen, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät. Avohuollon sijoituksen tulee olla suunnitelmallista ja sijoitusta suunniteltaessa määritellään sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Sijoituksen arviointi on tehtävä aina vähintään kolmen kuukauden välein ja arvioinnin yhteydessä on selvitetävä myös mahdollinen huostaanoton tarve. Avohuollon sijoitukselle ei ole laissa asetettu enimmäismääräaika, mutta lasta ei kuitenkaan saa toistuvasti sijoittaa avohuollon tukitoimena, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta. Lapsen siirtäminen toistuvasti kodin ulkopuoliseen hoitoon ja takaisin kotiin voi järkyttää lapsen perusturvallisuutta ja vahingoittaa lapsen kehitystä (Saastamoinen 2010, 60-61.)

Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen yhteydessä huoltajalla säilyy oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista lapsen henkilökohtaisista asioista. Avohuollon tukitoimena sijoitettuun lapseen ei voida soveltaa lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä, eikä lapsen hänen ja läheistensä yhteydenpitoa saa rajoittaa. Sijoitus on myös lakkautettava, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii (Saastamoinen 2010, 61.)

Jos lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimena, sosiaalilautakunnalla ei ole mahdollisuutta määrätä lapsen kotilomien pituutta tai esimerkiksi perua niitä huonon käytöksen vuoksi sijoituspaikassa. Tällaisissa tilanteissa voidaan aina neuvotella lapsen ja huoltajan kanssa sääntöjen noudattamisesta. (Räty 2010, 272.)

2.3 Huostaanotto

Lapsen huostaanotto on nykyisen lastensuojelulain (417/2007, 40§) mukaan lastensuojelun viimesijaisiin interventio, joka on mahdollista tehdä vasta, kun huostaanoton kriteerit täyttyvät. Nämä kriteerit ovat:

1. puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä
2. lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään

Mikäli jompikumpi huostaanoton perusteista täyttyy, huostaanoton edellytyksenä on lisäksi se, että avohuollon tukitoimet eivät ole tapauksessa sopivia tai mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi, ja että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Kaikkia avohuollon tukitoimia ei kuitenkaan ole kokeiltava, vaan ainoastaan niitä, joiden on arvioitu asiakassuunnitelman mukaisesti soveltuvan ko. lapsen tai perheen tukemiseen (Saastamoinen 2010, 24.)

Lapsi voidaan ottaa sosiaalilautakunnan huostaan asianosaisen suostumuksella tai tahdonvastaisesti. Huostaanotto voidaan tehdä myös kiireellisesti, jolloin päätöksen perustana on lapsen välitön vaaratilanne (Lastensuojelulaki 417/2007).

Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi. Huostaanotto päättyy, kun huostassa pidoon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Huostassa pitoa ei saa kuitenkaan lopettaa, mikäli sen katsotaan olevan vastoin lapsen etua. Huostaanotto päättyy viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 47/2007.)

2.4 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen perusteella sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (Lastensuojelulaki 417/2007, 49§.)

Lastensuojelulaitoksilla on Suomessa pitkä historia ja niillä on edelleen merkittävä rooli osana suomalaista lastensuojelua. Viimeisimmän tilaston mukaan (Lastensuojelu 2013) lastensuojelullisin perustein sijoitetuista lapsista oli perhehoidossa 6626 (37%), ammatillisissa perhekodeissa 2349 (13%) ja laitoksiin sijoitettuna 7035 (39%). Vaikka Suomea pidetään lastensuojelun osalta laitosvaltaisena, on lastensuojelun laitostyötä tutkittu niukasti. Tutkimustiedon perusteella tiedetään vain vähän laitoksista, laitostyöstä ja lasten hyvinvoinnista laitoksissa (Laakso 2012, 129.)

Nykyinen lastensuojelulaki (417/2007, § 50) edellyttää, että sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin. Paikan valinnan tulee mahdollistaa lapselle sisarusuhteiden ja muiden läheisten suhteiden ylläpito ja hoidon jatkuvuus. Mahdollisuuksien mukaan tulee ottaa huomioon myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta.

Sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänelle tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä. Lapsi voi vastaanottaa vieraita, vieraila sijaishuoltopaikan ulkopuolella tai muutoin pitää yhteyttä hänelle läheisiin ihmisiin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 54§.)

2.5 Jälkihuolto

Jälkihuolto on lastensuojelulain mukaan nuoren subjektiivinen oikeus sijaishuollon tai vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen ja sitä tulee järjestää nuorelle ja hänen huoltajilleen siinä laajuudessaan, kuin perhe sitä välttämättä tarvitsee (Lastensuojelulaki 417/2007, 76 §). Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy kuitenkin viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Jälkihuolto on nuoren tarpeisiin räätälöityä tukea, jonka tavoitteena on auttaa siirtymistä itsenäisesti pärjääväksi aikuiseksi tilanteessa, jossa nuorelta saattaa puuttua kokonaan vanhempien ja suvun tukiverkosto. Nuorta autetaan asunnonhakuun ja opiskeluihin ja työn saantiin liittyvissä asioissa sekä tuetaan taloudellisesti (Kivistö 2006, 22).

Sijaishuolto ja jälkihuolto tulisi nähdä kokonaisuutena. Kun nuori on lähdössä sijaishuolto paikasta ja siirtymässä jälkihuollon piiriin, tulisi valmentaminen siihen aloittaa riittävän ajoissa. Siten voidaan paremmin turvata myönteisen kehityksen jatkuminen ja arvioida tarvittavan tuen määrä jatkossa. Jotta jälkihuollolla saavutetaan tuloksia, on nuoren oltava siihen halukas ja valmis vastaanottamaan tukea. Nuorelle laaditaan jälkihuoltosopimus yhteistyössä nuoren, sosiaalityöntekijän sekä sijaishuolto paikan työntekijän kanssa. Jälkihuoltoon siirtyminen on iso askel nuoren elämässä aikuistumiseen ja itsenäistymiseen liittyvine kysymyksineen. Nuori tarvitsee henkisen tuen lisäksi konkreettista, tarpeisiin vastaavaa ja riittävän intensiivistä tukea itsenäisen elämän sujumiseksi. (Känkänen 2013, 270-271.)

3 TYÖMENETELMÄT SIJAISHUOLLOSSA

3.1 Arki ja turvallisuus

Lapsen arjen, hoidon ja kasvatuksen sijaishuollossa tulee noudattaa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) mukaisia säännöksiä lapsen oikeudesta saada hyvää huoltoa. Lapsen sijaishuollon aikaisen hoidon ja kasvatuksen tulee toteutua lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tavoitteena on, että lapsen asioista voidaan sopia yhteistyössä lapsen, hänen vanhempiensa ja sijaishuolto paikan kanssa.

Lastensuojelun laitostyö on hoidollisen ja kasvatuksellisen työn rinnalla hyvin vahvasti huolehtimista, arjen pyörittämistä, lasten asioiden hoitoa ja heidän kanssaan olemista (Laakso 2012, 134). Lapsen perushoidosta huolehditaan: ravitsemus, vaatetus, hygienia, lepo ja muut arkielämän tarpeet täytetään sekä pidetään huolta arjen säännöllisyydestä siten, että lapsi oppii ottamaan vastuuta arkensa sujumisesta.

Moni lastensuojelun asiakas on joutunut elämässään kokemaan laiminlyöntiä huolenpidossa, vanhempien jaksamattomuutta, väkivallan uhkaa tai läsnäoloa ja näiden aiheuttamaa turvattomuuden tunnetta. Tämän vuoksi yksi sijaishuollon tehtävistä on turvata lapsille ja nuorille turvallinen kasvuympäristö, jossa vastuu arjen pyörittämisestä on aikuisilla ja turvallinen aikuinen on aina läsnä (Laakso 2009, 116).

Lasta kannustetaan harrastuksiin, hänen taipumuksiaan ja toivomuksiaan vastaavaan koulutukseen, kuntoutumiseen ja riittävään lepoon. Lasta tuetaan kaikissa tasapainoisen tulevaisuuden mahdollistavissa valinnoissa. Sijaishuollossa tulee myös turvata lapsen kokonaisvaltainen turvallisuus, asettaa rajoja ja valvoa lasta. Rajoitustoimenpiteiden käytössä noudatetaan lakia ja erityistä harkintaa.

Lastensuojelutyössä keskeistä ovat työntekijöiden ja asiakkaiden suhteet. Työlle asetetaan tavoitteita, jotka kirjataan hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Se on laitoksessa työskentelyn väline hoidon ja huolenpidon järjestämiseen. Hoito- ja kasvatussuunnitelma konkretisoi asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi ja kuvaa yksityiskohtaisesti sitä, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Suunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkastetaan suhteessa arjen sujumiseen. Sijaishuolto paikka myös informoi lapsen sosiaalityöntekijää säännöllisesti lapsen tilanteesta (Saastamoinen 2010, 85.)

Työskentelyn apuna voidaan käyttää myös erilaisia mittareita, pelejä jne. Niiden avulla päästään usein syvällisempään keskusteluun ja nuoren on helpompi ilmaista ajatuksiaan apuvälineiden kautta. Hyvä työväline on mielialamittari, jossa nuori vastaa erilaisiin kysymyksiin rastittamalla sen hetkistä tuntemustaan kuvaavan naaman (liite 3), ja sen jälkeen näistä tuntemuksista keskustellaan aikuisen kanssa. Myös verkostokartta voi käyttää moniin eri tarkoituksiin. Sen avulla voi yhdessä asiakkaan kanssa kartoittaa asiakkaan tukiverkostoja. Verkostokartan ajatusta voi käyttää apuna myös hahmotettaessa sosiaalityön yhteistyötahoja. Kartan avulla voi selvittää potentiaalisen tuen mahdollisuuksia tai toisaalta selvittää mitkä ihmissuhteet ovat asiakkaan kannalta negatiivisia (THL, työmenetelmät ja –välineet).

3.2 Osallisuuden vahvistaminen ja yhteisökokoukset

Lasten ja nuorten mahdollisuus mielipiteen ilmaisuun ja osallisuuden vahvistaminen nähdään keskeiseksi lastensuojelutyön tavoitteeksi (Timonen-Kallio 2010, 6). Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa asioihin, on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Tärkeimpiä elementtejä lapsen osallistumisessa on vuorovaikutus aikuisen kanssa. Lapsen pitäisi tulla kuulluksi omassa asiassaan, vaikka aikuinen ei näkisi sitä yhtä tärkeänä kuin lapsi (Hotari ym. 2009, 117-125.) Usein lapsen osallisuutta tukevasti työntekijäksi valikoituu lapsen omaohjaaja, jonka yhtenä tavoitteena on ajaa lapsen etua ja tuoda häntä nähdyksi ja kuulluksi erilaisissa lapsen asioita koskevissa asiakasneuvotteluissa ja palavereissa.

Sosiaaliportin Lastensuojelun käsikirjassa osallisuutta kuvataan seuraavasti: ”osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista sekä kokemuksen myötä syntyvää sitoutumista. Siihen liittyy oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista, mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja sitä kautta vaikuttaa terveyttä ja hyvinvointia määrittäviin tekijöihin. Osallisuus on keskeinen hyvinvointia ja terveyttä tuottava tekijä.”

Lapsen osallisuus tulisi huomioida ja näkyä heitä koskevissa asiakirjoissa, mm. lastensuojelun asiakassuunnitelmassa, joka on merkittävin virallinen ja lakisäätäinen asiakirja ja lastensuojelutyön suunnittelun työväline. Asiakassuunnitelmaan kirjataan olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan ja tuen tarpeeseen vastaamaan sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Lapset ovat asiantuntijoita omaan elämäänsä liittyvissä asioissa ja myös asiakassuunnitelmaa laadittaessa lapsia olisi osallistettava oman elämänsä suunnitteluun (Timonen-Kallio 2010, 12.)

Säännöllisesti pidetyt yhteisökokoukset ovat perusedellytys dialogille, oppimaan oppimiselle sekä kasvattavan yhteisön saavuttamiselle. Yhteisökokouksia voidaan soveltaa erilaisiin yhteisöihin jokaisen tarpeisiin sopiviksi. Kaikissa yhteisökokouksissa tulisi kuitenkin olla käytössä kokousjärjestelmä, joka määrittelee kokouksen ajankohdan ja säännöllisyyden. Näin kokoukseen osallistuvalla on mahdollisuus kokea ole-

vansa aktiivinen osallistuja ja ymmärtää voivansa hyötyä asioiden käsittelystä (Kaipio 1999, 236.)

Kasvun Portaiden ryhmäkodilla pidetään säännöllisesti joka maanantai-ilta nuorten palaveri, jossa käsitellään ajankohtaisia aiheita ja jokaisella on mahdollisuus tulla kuulluksi. Kokoukseen osallistuu kaikki paikalla olevat nuoret ja vuorossa oleva henkilökunta. Tavoitteena on, että jokainen on aktiivisesti mukana asioiden käsittelyssä, jolloin nuoret myös sitoutuvat paremmin päätettäviin asioihin pitävät kiinni sovitusta. Nuorten palaveri lisää osaltaan mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä laitoksessa. Se, että nuori tulee aidosti kuulluksi ja tuntee voivansa vaikuttaa, on tärkeää hänelle itselleen, mutta se on myös koko yhteisön edun mukaista. Palavereissa aikuisen rooli on turvata tasa-arvo nuorten kesken, jotta jokainen saa äänensä kuuluville tasapuolisesti (Baumgarten 2010, 72-80.)

Myös Riitta Laakso pohtii väitöskirjassaan Arjen rutiinit ja yllätykset nuorten mahdollisuutta vaikuttaa arkeensa laitoksessa ja toteaa sen olevan keskeinen osa hyvinvointia (Laakso 2009, 139). Lapsen osallisuuden kokemus vahvistaa lapsen käsitystä itsen ja omien mielipiteiden arvosta sekä antaa lapselle mahdollisuuden harjoitella kansalaisuuden taitoja. Se voi myös voimaannuttaa ja suojella niitä lapsia, joilla on paljon kokemuksia syrjäytetyksi tulemisesta ja siitä, että he eivät voi vaikuttaa omaan elämäänsä (Oranen, THL, lastensuojelun käsikirja.)

3.3 Nuorten kohtaaminen

Yksi keskeisimmistä asioista sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä on luottamuksellinen vuorovaikutussuhde työntekijän ja lapsen välillä. Sen tulee pohjata tunnesuhteeseen. Lapsen luottamus aikuisiin on ennen huostaanottoa joutunut koetukselle ja työntekijöiden tärkeänä tehtävänä on palauttaa lapsen luottamus aikuisiin. (Laakso 2009, 172.)

Sijaishuollossa nuorta tulee kohdella arvostavasti ja häntä tulee tukea ylläpitämään ja luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita. Nuoriin pyritään muodostamaan luotta-

muksellinen suhde, jotta nuori voi tuoda esille häntä vaivaavia ongelmia, pettymyksiä, odotuksia ja myös iloja. Nuorta pitää kuunnella siten, että hän kokee tulevaisuutta arvostetuksi ja ymmärretyksi vaikka hän käyttäytyisi hankalasti. Nuorelle annetaan tilaa ilmaista myös vaikeammat tunteensa. Hän tarvitsee kokemuksen siitä, että hänellä on oikeus näyttää kaikenlaisia tunteita, eikä häntä hylätä silloinkaan, kun hänen on vaikea hallita itseään (Sinkkonen 2012, 273). Hänen pitää saada osakseen lämpöä, hoivaa ja myötätuntoa pystyäkseen hallitsemaan ja sietämään omia tuntemuksiaan. Nuoren pitää saada olla oma itsensä pelkäämättä rankaisua tai hylkäämistä eikä hänen tarvitse mielistellä saadakseen hyväksyntää.

Työ lasten ja nuorten parissa on huolenpidon ja hoivan antamista. Huolenpidon tunne syntyy, kun lapsella tai nuorella on ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on heikentynyt. Huolenpito on turvallisuutta ylläpitävää päivittäistä toimintaa. Hoiva on aikuisen läsnäoloa, mielialan parantamista, yksilöllistä huomioimista tai fyysistä hoitamista. Hoiva voi olla myös järkkyneen turvallisuudentunteen korjaamista (Määttä 2007, 146-147.) Korjaavaan vuorovaikutukseen kuuluu tärkeänä osana koskettaminen. Ihmisen varhaisimmat kokemukset ovat kehollisia ja kosketukseen perustuvia. Useilla huostaan otetuilla lapsilla ja nuorilla varhaisvaiheeseen liittyvät kokemukset ovat puutteellisia tai hyvin negatiivissävytteisiä, jos hän on joutunut esimerkiksi väkivallan kohteeksi. Työntekijöiden tehtävänä on tarjota korjaavia kokemuksia myös kosketuksen kautta (Tuovila 2008, 43–44.)

Sijaishuollon valtakunnalliset laatuksenteerit korostavat sitä, että lapsen kanssa työskentelevät aikuiset kohtelevat lasta niin, että hän saa osakseen hellyyttä, ymmärrystä ja turvaa sekä tuntee itsensä hyväksytyksi ja saa luottamuksen ja onnistumisen kokemuksia (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 23). Pölkin (2008) sanoin ”Lastensuojelutyössä on sydämellään ja elämäkokemuksen rikastuttamalla ymmärryksellään työtä tekeviä aikuisia, joiden kohtaaminen ja joiden kanssa eläminen tuo nuorelle turvaa ja vahvistusta siitä, että he ovat kyllin hyviä ihmisiksi.”

Nuorten kanssa pitää pystyä tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen. Läsnäolo ja empatia ovat myös piirteitä, jotka ovat tärkeitä. Nuori, joka asuu kodin ulkopuolella eikä välttämättä ole kotoaan saanut tarpeeksi läheisyyttä ja välittämistä, tarvitsee myös sen

”rakastavan ja hyväksyvän katseen”, jonka ohjaaja voi hänelle antaa ja osoittaa, että nuoresta välitetään. Tekoja ei tarvitse hyväksyä, mutta ihminen kyllä.

Työ lastensuojelulaitoksissa on arjen pyörittämisen keskellä jännitteistä ja painavaa. Eteen tulee nopeasti vaihtuvia tilanteita ja työntekijältä vaaditaan sopeutumista muutoksiin, kekseliäisyyttä ja neuvottelukykä. Välillä voi olla samaan aikaan meneillään useampia työntekijän huomion vaativia tilanteita, jolloin arkipäivän tapahtumista ja rutiineista tulee ammatillisesti haasteellisia. Ei ole olemassa yleispäteviä ohjeita, miten näissä tilanteissa pitäisi toimia, vaan on osattava tulkita ja toimittava useaan eri suuntaan tapahtumien keskellä (Laakso 2009, 138).

3.4 Omaohjaaja

Lapsi tarvitsee kasvunsa ja kehityksensä tueksi turvallisen aikuisen läsnäoloa ja vuorovaikutusta (Timonen-Kallio 2010, 15). Tästä syystä on tärkeää, että laitokseen sijoitetulla lapsella on laitoksen useista aikuisista yksi ohjaaja, johon hän voi luoda luottamuksellisen ja läheisen suhteen. Jotta tämänkaltainen suhde mahdollistuisi, lapselle nimetään sijoituksen alussa omaohjaaja. Omaohjaajan tehtävänä on antaa omaohjattavalle lapselleen aikuisen huomiota. Pitää kuitenkin löytää tasapaino huomion antamisessa omaohjattavan ja muiden laitoksessa asuvien lasten välillä. (Aho 2009, 83).

Omaohjaajamenetelmän tarkoituksena on huomioida lapsi yksilönä ja vastata hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Omaohjaajatyöskentely sisältää kaiken sen lapsen kanssa tehtävän hoitotyön, jota lapsen kuntouttamiseksi suunnitellaan. Omaohjaajatyön voi siis perustellusti nostaa yhdeksi lastensuojelulaitoksen työntekijän tärkeimmäksi osaamisalueeksi. Omaohjaaja pitää vanhemman tavoin lasta koskevien asioiden langat käsissään. Hän on tavallaan vanhemman roolissa, mutta ei kuitenkaan ole uhkana vanhempien asemalle lapsen elämässä (Elo-Kuru 2003, 54, 57.)

Omaohjaaja ei kuitenkaan työskentele yksin, vaikka hänellä tietyissä rajoissa onkin vastuu omaohjattavansa asioiden hoitamisesta. Omaohjaajan tukena ovat lastensuojelulaitoksen työyhteisö ja kyseisen lapsen hoidossa mukana olevat asiantuntijat. (Ky-

rönseppä & Rautiainen 1993, 101.) Omaohjaaja on kuitenkin yleensä se aikuinen, joka laitoksen henkilökunnasta tietää parhaiten lapsen taustasta ja nykytilasta.

Omaohjaajasuhdetta voidaan kuvailla myös ammatilliseksi tunnesuhteeksi, jossa lapsen on mahdollista korjata niitä tunnekokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet haitallisesti hänen kehitykseensä. Omaohjaajalla tulee olla kyky vastaanottaa lapselta tulevia positiivisia ja negatiivisia tunteita. Hänen tulee myös osata käsitellä niitä yhdessä lapsen kanssa. (Timonen-Kallio 2008, 58-59.)

3.5 Aiemmistä tutkimuksista

Elina Pekkarisen 2010 Nuorisotutkimusseuralle tekemässä raportissa sanotaan ”myös huostaanoton myönteisistä vaikutuksista tulisi tehdä tutkimusta. Tällä hetkellä korostuvat sen negatiiviset puolet, mutta tällöin unohtuu, miten se voi toisinaan pelastaa lapsen elämän.” Huostaanoton jälkeinen aika on lapsen ja nuoren tulevaisuuden kannalta kriittistä aikaa, ja tutkimusta siitä, mitkä tekijät edistävät tai estävät kiinnittymistä yhteiskuntaan huostassa pidon lopettamisvaiheessa ja sen jälkeen, tulisi ehdottomasti tutkia. Raportissaan 2011 Lastensuojelun tieto ja tutkimus hän listaa lastensuojelututkimuksen tarpeista mm. lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimisen käytäntöjen, palveluiden laadun ja asiakkaiden kokemusten näkökulmasta, lastensuojeluprosessin osapuolten kokemustiedon tutkimisen sekä erityisesti lasten kokemusten tutkiminen.

Tuija Eronen (THL) 2013 on tehnyt seurantatutkimuksen huostaan otettujen lasten institutionaalisista poluista. Se on viiden vuoden seurantatutkimus, joka kertoo kahdeksan nuoren tarinan. Sosiaalityöntekijät ovat osallistuneet tutkijoina tutkimusprosessiin. Tutkimuksen päätulos kertoo onnistuneesta lastensuojelutyöstä, mutta tutkimus ei jätä raporttoimatta kriittisistäköhän kohdista. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden mukaan huostaanotolla on voitu pääsääntöisesti (86 %) tukea lapsen selviytymistä, ja sijoituksen arvioitiin siten onnistuneen tavoitteissaan lasten kannalta hyvin. Huostaan otettujen lasten avun tarve sijaishuollon alkaessa oli runsasta ja moninaista. Tästä huolimatta tarvittavat palvelut olivat järjestyneet melko hyvin. Myös hyvät suhteet vanhempiin ja sukuun olivat lapsen selviytymisessä tärkeitä, ja suhteita ylläpidet-

tiin kaikin tavoin. Näiden suhteiden arvioinnin vaativuus liittyy siihen, että suurin uhka lapsen selviytymiselle oli tuhoavat suhteet läheisiin.

Juuso Tiusanen (MAMK) on tehnyt 2013 opinnäytetyön laitosnuorten elämästä sijaishuollon jälkeen. Hän oli myös haastatellut tietyn lastensuojelulaitoksen nuoria sijaishuollon päättymisen jälkeen ja hänen haastattelemillaan nuorilla oli kokonaisuudessaan jäänyt positiivinen kuva sijoituksesta. Haastatteluhetkellä nuorten elämä oli kokonaisuutena varsin tasapainoista ja heillä oli elämässään kannattelevia tekijöitä. Tutkimuksessa löytyi myös negatiivisia asioita sijaishuoltoajasta ja puutteita lastenkodin toiminnassa.

Riitta Laakso 2009 (Tampereen yliopisto) on väitöskirjassaan Arjen rutiinit ja yllätykset tutkinut mitä lastenkodissa tehtävä työ on. Hän keräsi aineiston kahdesta eri lastenkodista haastattelemalla työntekijöitä ja havainnoimalla tilanteita viettäen itse paljon aikaa niissä. Tutkimuksessa tuli esiin arkisen huolenpidon merkitys ja pyrkimys mahdollisimman tavalliseen arkeen lasten kanssa. Siihen kuuluu fyysisistä perustarpeista huolehtiminen ja välittävä kanssakäyminen lasten kanssa. Arjessa on myös paljon nopeasti vaihtuvia tilanteita, jolloin työntekijältä vaaditaan sopeutumista muutoksiin, kekseliäisyyttä ja neuvottelukykä. Myös työntekijöiden ymmärrys arkeen liittyvien tapojen ja tottumusten eroista, kulttuurisuudesta ja tilanteisiin kiinnittyvästä tarkoituksenmukaisuudesta sekä rutiinien ja tapojen reflektointi ovat lastenkotityössä tärkeitä ammatillisuuden osa alueita.

Nikkanen ja Möller 2009 tutkivat lastenkotilasten kokemuksia elämästä lastenkodissa. Lastenkoti minun mielestäni -hankkeella selvitettiin, mitkä asiat lasten mielestä ovat lastenkodeissa hyvin, mitkä asiat voisivat olla toisin ja miten lasten mielipiteet huomioidaisiin kodeissa nykyistä paremmin. Hanke toteutettiin Pelastakaa Lapset ry:n alaisuudessa toimivissa lastenkodeissa. Tässä hankkeessa lapset olivat osallisina suunnittelemassa, toteuttamassa sekä arvioimassa hanketta. Tuloksissa tuli esille, että 90 % lapsista koki, että lastenkodista löytyy paikka, jossa saa olla halutessaan rauhassa ilman, että kukaan tulee häiritsemään, lasten mielestä luottamus aikuisten ja lasten välillä oli molemminpuolista ja melkein kaikki lapset kokivat voivansa puhua omaohjaajalleen haluamistaan asioista ja olevansa omaohjaajalleen tärkeitä. Lapset kuitenkin

kokivat, että ohjaajilla oli lastenkodeissa omia suosikkeja, eivätkä kaikki saaneet tasapuolisesti huomiota. 75 % lapsista oli nähnyt toista kiusattavan tai joutunut itse kiusauksen kohteeksi. Kodinomaisuudesta lasten mielipiteet vaihtelivat ja vain kolmasosa lapsista ajatteli lastenkotia kodinomaisena paikkana, kolmannes oli eri mieltä ja yksi kolmannes ei osannut sanoa asiasta mitään. Tutkimukseen osallistuneista lapsista 60 % oli jossain määrin tai tosi tyytyväisiä lastenkotiin, jossa asui. Hankkeeseen kuului myös, että lapset saivat valita kehittämiskohteen lastenkodeissa ja se oli kiusaamisen poistaminen.

Yhteenvedona näistä tutkimuksista voisi todeta lastensuojelun sijaishuollon tarjoavan hyvän vaihtoehdon silloin, kun olosuhteet kotona eivät tue lapsen tai nuoren kasvua ja kehitystä. Tutkimusten mukaan suurin osa kokee sijaishuollon positiivisena; joko jo sijoituksen aikana tai ainakin sen jälkeen ymmärretään sen tuoma hyöty elämää eteenpäin ajatellessa. Vaikka sijaishuollossa painottuvat paljon arkiset asiat ja askareet sekä niiden opettelu, on merkityksellistä myös se, miten lapset ja nuoret kokevat henkilökunnan ja heiltä saamansa tuen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen kohteena ovat nuorten omat kokemukset sijaishuollon ajalta. Haluan tutkimuksessani saada nuorten äänen kuuluville siitä, miten he ovat kokeneet sijaishuollossa viettämänsä ajan ja onko siitä ollut heille hyötyä tulevaa elämää ajatellen. Sijoituksen aikana nuoret saattavat kokevat sijaishuollon olevan ”välttämätön paha” matkalla kohti täysi-ikäisyyttä tai kotiin paluuta, mutta myöhemmässä vaiheessa voivat löytää siitä myös jotain sellaista, mikä on auttanut heitä elämässä eteenpäin. Laitoksessa asuvat nuoret jakavat arkensa usean aikuisen kanssa ja ohjaajat ovat isossa roolissa heidän elämässään. Haluan kuulla nuorten mielipiteen siitä, mikä merkitys on omaohjaajalla sekä muilla ohjaajilla heidän sijaishuoltoaikanaan.

Opinnäytetyön tutkimusongelmat ovat seuraavat:

- Millaisia kokemuksia nuorilla on sijaishuollosta?
- Mitkä asiat ovat sijoituksen aikana tukeneet nuorten kasvua ja kehitystä kohti itsenäistä elämää?
- Mikä on omaohjaajan ja muun henkilökunnan merkitys nuorelle sijoituksen aikana?

4.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja se toteutetaan teemahaastatteluilla. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista tutkittavien omien näkökulmien korostaminen sekä vuorovaikutus tutkittavan ja tutkijan välillä (Puusa & Juuti 2011, 47).

Laadullisessa tutkimuksessa voi tutkittavien määrä olla pieni mutta tutkittavien analysointi on perusteellista, jolloin tieteellisyys muodostuu enemmän laadun kuin määrän perusteella (Eskola & Suoranta 2008, 18). Hirsjärvi & Hurme (2004, 155) mukaan laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavien kanssa, kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Tilastokeskuksen Virsta-sivuilla (<https://www.stat.fi/virsta>) sanottiin teemahaastattelussa olevan kuitenkin vaara, että haastateltava henkilö ja hänen kertomuksensa alkaa johdatella haastattelun kulkua liikaa. Silloin syntyvän aineiston eri haastattelut eivät ole riittävässä määrin samanlaisia ja vertailukelpoisia teemarakenteensa puolesta.

Teemahaastattelu sijoittuu muodollisesti lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Haastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten ja valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan kohdentuu tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Tutkija valmistelee aihepiiriin liittyvän kysymysrunгон ennen haastatteluja aiemman tiedon ja tutkimusten pohjalta. Teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastatteluissa ei tarvitse noudattaa samanlaista etenemisreittiä. Teemahaastattelussa pyritään huomiomaan ihmisten tulkinnat ja annetaan myös tilaa vapaalle puheelle. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47-48.)

Teemahaastattelun vapaamuotoisuuden vuoksi, haastattelu antaa haastateltavalle mahdollisuuden keskustella ja kertoa kokemuksistaan hyvin laajasti. Tämän vuoksi teemahaastattelua pidetään hyvänä tapana laadullisen aineiston keräämiseen. Sen koetaan olevan myös motivoivampi tapa antaa tietoa, kuin esim. lomakehaastattelu, koska teemahaastattelussa on tutkittavalla mahdollisuus tuoda esiin omia mielipiteitä aiheesta ja kertoa omista kokemuksista aiheeseen liittyen (Hirsjärvi & Hurme 2004, 36.)

Normaalissa lomakehaastattelussa ja -kyselyssä pyritään yleensä tulosten yleistämiseen johonkin perusjoukkoon nähden, jolloin haastateltavien valinta ja lukumäärä perustuu otantaan. Teemahaastattelussa, jossa syntyvä aineisto on tavalla tai toisella puheesta kirjoitettua tekstiä, haastattelujen määrä on yleensä niin pieni, että normaali otos ja siitä tehdyt tulokselliset arviot eivät tule kyseeseen. Sen takia teemahaastattelussa haastateltavien valintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota ja tutkimussuunnitelmassa on erikseen perusteltava ja kuvattava ne periaatteet, joiden mukaan haastateltavat on valittu (Tilastokeskus, Virsta).

Teemahaastattelussa kuten haastatteluissa yleensä, on myös mahdollisia ongelmakohtia. Hirsjärven ja Hurmeen (2004, 35) mukaan haastateltava tarvitsee kokemusta ja taitoa haastattelusta, jotta hän osaa säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja myötäillen vastaajia. Haastattelu sisältää myös virheiden mahdollisuuksia, jotka voivat aiheutua niin haastattelijasta kuin haastateltavasta. Haastateltavalla saattaa esimerkiksi olla taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, joka heikentää haastattelun luotettavuutta.

4.3 Aineistonkeruumenetelmän kuvaus

Tutustuin aiheeseen liittyvään teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin aiheesta ja tein haastatteluja varten haastattelurungon etukäteen, johon mietin teemat tutkimusongelmien mukaan. Näin on todennäköisintä saada sellaista materiaalia, jonka pystyy analysoimaan ja sen avulla vastaamaan tutkimusongelmiin.

Toimiva teemahaastattelurunko rakentuu kolmenlaisista teemoista. Ensimmäisenä ovat laajat aihepiirit, joiden tarkoituksena on saada keskustelua aikaiseksi. Seuraavaksi ovat teemoja pilkkovat apukysymykset, joiden avulla haastateltavan on helpompi kertoa aiheesta. Lopuksi ovat yksityiskohtaisemmat kysymykset, joita voi käyttää apuna, jos muuten ei synny vastauksia (Eskola & Suoranta 2008, 37).

Otin yhteyttä kuuteen Kasvun Portaiden entiseen nuoreen, joilta pyysin suostumusta haastatteluun opinnäytetyötäni varten. Valitsin haastateltavat sen perusteella, että tiesin ko. nuorilta saavani helposti materiaalia tutkimukseeni. Haastateltavistani kaikki olivat tyttöjä, iältään 18 – 26 -vuotiaita. Nuoret olivat avoimia ja osasivat keskustella kokemuksistaan. Viisi nuorista suostui haastateltavaksi ja yksi lupautui vastaamaan kysymyksiin sähköpostin välityksellä, koska hän oli pitkällä ulkomaanmatkalla, eikä haastattelua olisi ehtinyt aikataulun puitteissa suorittaa.

Sovin jokaisen haastateltavan kanssa heille sopivan ajankohdan ja paikan, jossa haastattelut toteuttaisin. Kaksi nuorta haastattelin heidän kotonaan, yksi tuli ryhmäkodille vierailulle ja yhden haastattelun tein parihaastatteluna ravintolassa. Nämä kaksi nuorta olivat toisilleen entuudestaan tuttuja ja pitivät yhteyttä toisiinsa vielä sijoituksen jälkeenkin. Ennen haastattelun alkua pyysin viideltä nuorista suostumuksen haastatteluun myös kirjallisena (liite 1), jossa kerroin tutkimuksen aiheen ja miten käytän heiltä saamaani materiaalia. Samat asiat kerroin myös nuorelle, jolta sain vastaukset kirjallisena, sähköpostin välityksellä.

Tutkimushaastattelu rakennetaan samoilla keinoin ja kasvotusten tapahtuvaa vuorovaikutusta koskeviin yhteisiin oletuksiin nojaten kuin muutkin keskustelut. Haastattelussa, niin kuin missä tahansa tavallisessa keskustelutilanteessa, kysytään kysymyksiä, tehdään oletuksia, osoitetaan ymmärrystä ja välitetään kiinnostusta tavoilla, jotka on omaksuttu kielenoppimisen yhteydessä kasvettaessa yhteisön jäseneksi. Mutta toisin kuin arkikeskustelussa, tutkimushaastattelulla on erityinen tarkoitus ja erityiset osallistujaroolit. Siinä haastattelija on tietämätön osapuoli ja haastateltavalla on tieto. Haastatteluun ryhdytään tutkijan aloitteesta ja tutkija myös ohjaa tai ainakin suuntaa keskustelua tiettyihin aihepiireihin (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22).

Nuorten kotona tehdyt haastattelut sujuivat luonnollisesti keskustellen. Toista nuorta en ollut tavannut pitkään aikaan, mutta tilanne oli silti rento eikä tuntunut siltä kuin viime tapaamisesta olisi kulunut pitkä aika. Haastattelu liukui välillä sivuraiteille, koska oli mielenkiintoista kuulla kuulumisia myös kuluneelta ajalta sekä nuoren perheestä.

Teemahaastattelussa keskeisintä on luoda varsin luonnollisen tuntuinen keskustelutilanne. Haastattelijan pitää pystyä keskittymään siihen, mitä haastateltavalla on kerrottavana. Mitä luonnollisemmaksi keskustelutilanteeksi haastateltava ja haastattelija tilanteen kokevat, sitä todennäköisempää on, että vuorovaikutustilanne tuottaa syvempää tietoa aiheesta (Eskola & Vastamäki 2001, 24-34.)

Kaikki haastattelut toteutuivat sovitusti suunniteltuna ajankohtana ja nuoret olivat motivoituneita kertomaan kokemuksistaan sijaishuollossa. Pientä jännitystä aiheutti haastattelujen äänittäminen ja huomasin kahdessa tapauksessa muuten hyvin puheliaiden nuorten olevan varautuneempia ja hiljaisempia kuin normaalissa keskustelutilanteessa. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin ja etenivät suunnitelmani mukaan. Tekemäni haastattelurunko (liite 2) oli mukana muistuttamassa minua teemoista, mitä tutkimuksessani haen, mutta haastattelut etenivät jokaisessa tapauksessa varsin vapaamuotoisesti runkoa mukaillen. Varsinkin parihaastattelussa nuoret innostuivat muistelemaan sijaishuollossa viettämäänsä aikaa ja muita siellä samaan aikaan olleita nuoria ja tilanne oli rento ja vapautunut. Tytöt innostuivat yhdessä muistelemaan aikaansa Kasvun Portaissa ja siellä samaan aikaan asuneita nuoria. Molemmilla oli samankaltaisia ajatuksia sijaishuoltoajastaan ja esim. itsenäistymisen opettelua he muistelivat näin

Haastattelija: ”Minkälaista tukea saitte sijoitusaikana ajatellen tulevaisuutta ja itsenäistä elämää?”

Haastateltava (tyttö 6): ”siin oli se itsenäistymisjuttu, et saatii ostaa omat ruuat ja tälläset, se opetti tosi paljo”

Haastateltava (tyttö 5): ”joo, mä kaipaen sit tosi paljon. just seki ku mä olin jonku aikaa kotona, ni kylhän me käytiä äitin kaa kaupassa ja tehtiä ruokaa yhdessä, mut kuitenkin se ku oli siin solulaisena ni sit siin oikeesti tajus et siihen ruuanlaitto menee aikaa ja rahaa”

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysia varten aineisto on muutettava sellaiseen muotoon, että se on mahdollista analysoida. Olin nauhoittanut tekemäni haastattelut ja käsittelin haastatteluaineiston litteroimalla sen eli puhtaaksikirjoitin sen tekstimuotoon. Litteroin jokaisen haastattelun heti haastattelun jälkeen, ettei litteroitavaa aineistoa kertyisi liian paljon yhdelle kertaa ja näin tekeminen oli myös vaihtelevaa. Jo litteroinnin yhteydessä tulee kerrattua haastattelujen kulku, joka helpottaa aineiston analysoinnin vaiheessa. Litteroidusta tekstistä on myös helpompi ottaa tutkimustuloksia havainnollistamaan suoria lainauksia, jotka havainnollistavat hyvin nuorten kokemusmaailmaa.

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisältöanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Aineiston analyysissä tutkijan tehtävänä on eritellä ja luokitella aineistoa, rakentaa siitä kokonaisuuksia ja pyrkiä esittämään tutkittu ilmiö uudessa perspektiivissä. Tarkoituksena on pyrkiä tiivistämään aineistoa ilman, että siitä kadotetaan arvokasta informaatiota. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 143.)

Litteroinnin jälkeen tutkija tutustuu perusteellisesti aineistoon lukemalla sen läpi moneen kertaan. Kun aineisto on tullut tarpeeksi tutuksi, se on hyvä purkaa pienemmiksi osiksi sekä luokitella aineiston eri osia ja myöhemmin yhdistää eri osia keskenään. Erityisesti aineiston luokittelu nähdään keskeisenä osana analyysiä. Jos aineisto on kerätty teemahaastattelulla, on teemahaastattelurunko hyvä apuväline luokitteluun. Koska teemahaastattelurungon rakentamisessa on käytetty aiemmista tutkimuksista saatuja teoreettisia näkemyksiä sekä mahdollista omaa kokemusta, voidaan aineistosta seuloa teemahaastattelurungon avulla esiin sellaisia tekstikohtia, jotka kertovat kyseisestä asiasta. Keskeiseksi analyysissä luokittelun tekee se, että luokittelemalla aineis-

ton eri osia, tutkija voi erotella osia ja tyyppitellä niitä. Näin aineisto ja tutkittava ilmiö jäsentyvät ja tutkija voi huomata uusia yhteyksiä aineiston osien välillä (Eskola & Suoranta 2008, 152.)

Nimesin haastateltavat haastattelujärjestyksen mukaan T1, T2, T3, T4, T5 ja T6. Tein aineiston analysointia varten luokittelurungon, joka perustui tutkimuskysymyksiini ja teemahaastattelurunkoon. Kokosin litteroidusta tekstistä vastauksia erilaisten teemojen alle ja näin sain vastauksia tutkimuskysymyksiini. Ensin jaottelin vastaukset pääkysymysten alle eli minkälaisia kokemuksia nuorilla on sijaishuollosta, minkälaista tukea he ovat sieltä saaneet sekä heidän ajatuksiaan omaohjaajasta ja henkilökunnasta. Toiset vastaukset sopivat kaikkien tutkimuskysymysten alle esim.

”tuntui hyvältä jutella järkevien aikuisten kanssa, ilman kuitenkaan se-laista tunnetta että olisin hoidossa”

Tässä lauseessa nuori kertoo henkilökunnan merkityksestä, siitä miten hän on kokenut tärkeäksi saada puhua asioistaan aikuisille, joka ovat häntä kuunnelleet. Samalla se kertoo kokemustaan sijaishuollosta, jossa hän on saanut aikaa ja huomiota osakseen. Kun hän on saanut puhua asioistaan, häntä on ymmärretty ja hän on saanut neuvoja ja opastusta, on hän saanut jäsenettyä elämäänsä ja näin tukea tulevaisuutta ja itsenäisyyttä ajatellen.

5 TULOKSET

5.1 Nuorten kokemuksia sijaishuollosta

Haastattelemillani nuorilla oli kaikilla positiivinen kokemus sijaishuoltoajastaan. He olivat saaneet eväitä tulevaisuuteensa ja muistelivat mielellään aikaa siellä. Myös Tuija Eronen (2013) oli seurantatutkimuksessaan huostaan otettujen lasten institutionaalisista poluista saanut samanlaisia tuloksia eli nuorille oli jäänyt kokonaisuudessaan positiivinen kuva sijoituksesta. Hänen tutkimuksessaan oli haastateltu myös työntekijöitä, joiden mukaan huostaanotolla on voitu pääsääntöisesti (86 %) tukea lapsen sel-

viytymistä, ja sijoituksen arvioitiin siten onnistuneen tavoitteissaan lasten kannalta hyvin. Muutamalla haastattelemallani nuorella oli puheissaan jopa kaipuu takaisin ja suunnitelmana tulla joskus käymään vierailulla ryhmäkodilla. THL:n Sosiaaliportin mukaan tämä kertoo onnistuneesta sijaishuollosta ja siitä, että nuori on onnistunut liittymään yhteisöön, tuntenut kuuluvansa siihen ja sen myötä on syntynyt sitoutuminen yhteisöön

5.1.1 Sopeutuminen sijaishuoltoon

Lastensuojelun käsikirjan mukaan ensivaikutelma sijaishuoltoon siirtymisessä ja uuteen paikkaan muuttaessa oli tärkeää. Sijaishuoltopaikalla on suuri vastuu siitä, että lapsi kokee siirtymävaiheen omasta kodistaan sijaishuoltoon positiivisella tavalla. Merkitystä on myös sillä, minkälainen on ollut tilanne kotona, kun nuori on joutunut sijoitukseen. Monet lastensuojelun asiakkaista ovat kokeneet huolenpidon laiminlyöntiä, väkivallan uhkaa, vanhempien jaksamattomuutta ja näiden aiheuttamaa turvattomuutta elämässään. Sijaishuollon tärkeä tehtävä onkin antaa lapsille ja nuorille ympäristö, jossa he voivat turvallisesti kasvaa ja kehittyä ja jossa aikuisia on paikalla auttamassa tämän tunteen saamisessa (Laakso, 2009). Haastattelemani nuoret muistivat hyvin tilanteen, kun olivat sijaishuoltopaikkaan ensimmäistä kertaa saapuneet ja miten heidät oli otettu vastaan. He olivat saaneet hyvän vastaanoton ja näin sopeutuminen uuteen paikkaan oli helpompaa.

”mä otin sen tosi hyvin, se oli oikeestaan helpotus et pääs kotoonta pois, koska se tilanne oli menny tosi vaikeeks. Sit ku mä tulin kphen, ni ne kaikki nuoret oli vaa et ai moikka ja sit mua käteltiiki ja sillee” (T6)

”ei ollu oikeestaan ketää sellasta kenest mä en olis pitäny tai kenen kans ei olis tullu juttuu” (T1)

”ne ottikii mut vastaa niin hyvin eikä ollu sillee niinku et sä oot joku uus et älä tuu mejän kans vaan ne sitte pyyski mukaa” (T1)

Vaikka kotiolot olisivat olleet huonot sijaishuoltoon siirtyessä, lapsesta tai nuoresta alku uudessa ja vieraassa paikassa voi tuntua hankalalta ja ikävä kotiin vaivaa. Siihen voi löytää erilaisia selviytymiskeinoja ja turvallisuutta tuovia asioita. Lapsella on aina oikeus omiin tunteisiinsa ja lapselle tulee antaa yksilökohtaisesti aikaa prosessin läpikäymiseen (Kujala 2003, 71.) Aikuinen on tietenkin läsnä ja auttaa lasta ja nuorta käsittelemään tunteitaan.

”mä muistan sen ekan yön, mä itkin ihan koko yön putkee. Mul kesti suunnilee kaks viikkooet mä aloin tottuu ja mä uskalsin olla ihmisten kanssa. Mä käytin sen koko kaks viikkoo yhtä ja samaa t-paitaa, se toi mulle turvaa” (T5)

”mul oli pehmolelu mukaan ja kavereitten kaa viestiteltii ja puhuttii puhelimes. kyl mutsikii laitto viestii, mut aika harvoin” (T4)

Nuorten kertoman mukaan oli suuri merkitys sillä, minkälaisia nuoria ryhmäkodilla asui samaan aikaan. Jos nuoret tulevat hyvin toimeen keskenään ja voivat muodostaa jonkinlaisia ystävyys-suhteita, on viihtyvyys siellä parempi. Myös henkilökunnan keskinäiset suhteet vaikuttavat nuorten sopeutumiseen ja viihtyvyyteen. Nuoret vaistoavat helposti, jos aikuisten välit eivät ole kunnossa. Negatiivisena asiana sijaishuoltoon liittyen haastatteluissa tuli ilmi henkilökemiat. Neljä nuorista oli kokenut jossain vaiheessa puutetta viihtyvyydessä muiden nuorten takia ja yksi oli aistinnut henkilökunnan keskinäisten välien vaikuttavan ryhmäkodin ilmapiiriin.

”sähän asut siellä ja jos ilmapiiri on huono ja ihmiset ei tuu toimeen ni sillan ei siellä viihy” (T6)

”henkilökuntakii vaikuttaa tosi paljon ja sit se myöskin et miten henkilökunta tulee toistensa kans toimee” (T5)

Lastensuojelun laitostyö on hoidollisen ja kasvatuksellisen työn rinnalla hyvin vahvasti huolehtimista, arjen pyörittämistä, lasten asioiden hoitoa ja heidän kanssaan olemista (Laakso 2012, 134). Perusasioista, kuten ravitsemus, vaatetus, hygienia ja lepo huo-

lehditaan sekä muut arkielämän tarpeet täytetään pitämällä huolta arjen säännöllisyydestä. Jahnukaisen, Kekonin ja Pösön (2004, 8–9) mukaan lastensuojelun laitokset eroavat elinympäristönä muista laitoksista sen seikan vuoksi, että niiden tarkoituksena on täydentää tai korvata lapsen tai nuoren kotia sekä läheisiä, huolta pitäviä ja kasvatavia suhteita. Laitokset voivat myös olla lapsen tai nuoren kasvuympäristönä muutamasta päivästä useisiin vuosiin.

”nyt ku mä ajattelen, ni mä sain kp:sta jokaisee mun eri ikään sitä mitä mä tarvitsin ja siin loppuvaihees mä tarvitsin sitä et mä niinku eristäydyin ja opin olee myös yksin ennen ku lähin omillee. Alussa ku mä tulin, ni mä sain niinku lapsuudenkodin tai sillee jännästi ja kaikkee muuta vastaavaa” (T5)

”tuntui, että elin aika normaalia nuoren elämää vaikka asuin ryhmäkodissa” (T3)

5.1.2 Elämää sijaishuollossa

Usein nuoret sopeutuvat, toiset nopeammin kuin toiset elämään laitoksessa ja alkavat jopa pitämään sitä kotinaan. Parhaimmillaan laitos voi tarjota lapselle ja nuorelle paikan, johon he voivat juurtua ja josta käsin he voivat jäsentää elämäänsä (Törrönen 1999, 19). Yksi haastattelemistani nuorista koki Kasvun Portaiden olleen hänelle enemmän koti kuin oikea koti oli koskaan ollut.

”kp on mulle enemmän koti ku mun oikee koti. kp on tosi hyvä paikka” (T5)

Kuten lastensuojelulaki (417/2007, 54§) määrittää, sijaishuollossa olevalle lapselle turvataan sijoituksen aikana hänelle tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet ja lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä. Hänen luonaan voi myös vierailla sijaishuoltopaikassa. Tämä helpottaa koti-ikävää ja auttaa lasta ja nuorta sopeutumaan paremmin. Toiset tietävät viettävänsä sijaishuollos-

sa vain jonkin tietyn ajan, jonka jälkeen heidän on mahdollista päästä takaisin kotiin. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi peruskoulun suorittaminen loppuun.

”mut sitte ku siel oli ollu se pari kuukautta, ni kyl mä sit huomasin siin vaiheessa että onhan tää ihan mukavaa olla, ettei oo semmonen mikää maailman kamalin koti-ikävä” (T1)

Vaikka ajatus omasta kodista pois muuttamiseen ja siirtyminen sijaishuoltoon voi olla vaikea paikka nuorelle, hän myöhemmin ymmärtää sen olleen tarkoituksenmukaista ja saaneensa siitä apua sen hetkisessä elämäntilanteessa ja elämänsuunnan korjaamiseen. Kaikki haastattelemani nuoret ymmärsivät jälkeinpäin sen hyödyn, minkä olivat sijaishuollosta saaneet ja että ratkaisu sijaishuoltoon siirtymiseen oli ollut oikea siinä elämäntilanteessa.

”en mä tiedä missä mä olisin nyt, jos mä en sielä olis ollu. monesti ollaan äidinkin kans puhuttu, että se oli sillon se oikee ratkasu siin vaiheessa et mä menin sinne. ei mul oo jääny minkäänäkösii niinku pahoja juttuja niinku mielee, kyl se oli hyvä kokemus, ihan oikee paikka mulle” (T1)

”välil tuntuu et se oli ihan turhaa, mut sit se ei ehkä ollukkaa” (T2)

Myönteisesti koettuun paikkaan liittyy tunteita, että saa olla rauhassa, eikä tarvitse pelätä ja että joku välittää (Törrönen 1999, 19). Vaikka välillä sijaishuoltopaikassa oli vaikeita aikoja, kokonaisuutena elämä kuitenkin on näyttäytynyt positiivisena ja jälkeinpäin kaikki haastattelemani nuoret muistelivat sijoitusaikaa hyvänä asiana ja sijoituspaikkaa turvallisena paikkana olla ja asua.

”loppujen lopuks, kp:sta jos mä niinku ajattelen näin se on tavallaa tosi, tosi hyvä paikka tai sillee ja loppujenlopuks mä oon tosi onnekas ku mä pääsin just kpeeseen” (T5)

”oikeesti mul oli monesti niinku sen jälkee ku mä lähin ja mä tulin sinne takasin ni mul oli sillee, et mä saan olla ihan rauhassa ja mä saan hengittää ja ihan ku ois palannu kotii ja mä oon kyl tosi onnellinen et mä pääsin sinne ja tosi kiitollinen siitä. ja vaikka niinku oli just tosi vaikeita aikoja ja välil oli sillee, et siel oli ihan hirveetä ni silti...” (T6)

Arjen kasvatustyöhön kuuluu myös kaikkien turvallisuuden ja järjestyksen takaaminen ja opettaminen. Sijaishuollon laatukriteerien mukaan sijaishuoltoapaikan työntekijöiden tulee huolehtia lapsen turvallisuudesta, valvonnasta ja rajoista sekä luoda olosuhteet, joissa lapsen on mahdollista kokea olonsa turvalliseksi. On tärkeää, että lapsille opetetaan sääntöjen, sopimusten ja rajojen tekemistä ja noudattamista. Tämän tavoitteena on, että lapsi oppii säätelämään käyttäytymistään ja kantamaan vastuuta itsestään. Rajojen asettamiselle, valvonnalle, pakotteille ja rajoitteille sekä palkitsemiselle tulee olla selkeät säännöt ja menettelytavat. Näin lapsi voi luottaa, että kaikki menettelytavat ja säännöt ovat oikeudenmukaiset (Lastensuojelun Keskusliitto 2004, 24–25.)

”sopivat rajat ja säännöt” (T3)

”mun mielest säännöt oli oikeestaa hyvät enkä mä niit omast mielestä koskaan rikkonu. ei ne oikeestaa muhun sillee vaikuttanu. paitsi se siivo-us...” (T5)

Vaikka nuoret sijaishuoltoaikanaan usein kritisoivat sääntöjä vastaan ja ne tuntuvat vaikeuttavan heidän elämäänsä, haastattelemani nuoret kuitenkin ymmärsivät jälkempäin niiden merkityksen ja arvon.

”mun mielest kp:ssa oli mun aikaan ainakii aika löysät ne säännöt, mut sit ne alko tiukkenemaan niiku ja tuli nää puhelinajat ja muut. mut kyl mä toisaalta ymmärrän, ku se oli sitä et kaikki istu vaa puhelin kädessä koko illan” (T6)

Kuten Timonen-Kallio (2010) kirjoittaa, lasten ja nuorten mahdollisuus mielipiteen ilmaisuun ja osallisuuden vahvistaminen nähdään keskeiseksi lastensuojelutyön ta-

voitteeksi. Osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista sekä kokemuksen myötä syntyvää sitoutumista. Yksi osallisuuden muoto on yhteisökokoukset eli ns. nuortenpalaverit, joita ryhmäkodilla pidetään säännöllisesti kerran viikossa. Nuorten palaveri lisää mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä laitoksessa ja kuulluksi tulemista, mutta myös yhteisöllisyyden kokemusta. Haastattelemani nuoret kokivat hyvänä sen, että saivat olla mukana päättämässä yhteisistä asioista ja myös sen, että ryhmäkodin nuoret ja sen hetkiset aikuiset kokoontuivat säännöllisesti kaikki samaan paikkaan.

”mun mielest ne oli tosi hyviä, mun mielest se oli tosi hyvä, et kaikki koontu samaa aikaa samaa paikkaa ja tällee” (T6)

Yhteisökokouksia voidaan soveltaa erilaisiin yhteisöihin ja jokaisen tarpeisiin sopiviksi. Kokouksilla tulisi olla tietty ajankohta ja säännöllisyys, jolloin kokoukseen osallistujia voi kokea olevansa aktiivinen osallistuja ja ymmärtää voivansa hyötyä asioiden käsittelystä (Kaipio 1999, 236.) Tavoitteena on, että jokainen on mukana kokouksissa ja asioiden käsittelyssä, jolloin nuoret sitoutuvat paremmin päätettäviin asioihin pitävät kiinni sovitusta.

”se oli kyl kiva, oliko se aina maanantai-iltaisina kun oli niitä mis katotti ne et kuka tekee minäki päivänä ruokaa ja kaikki oli sit siin yhes paikka” (T1)

5.2 Itsenäistymistä tukevia asioita sijaishuollon aikana

Nuoren itsenäistyminen on useampia vuosia kestävä prosessi, joka alkaa jo sijaishuollon aikana. Sijaishuollossa olevat nuoret oppivat useimmiten jo sijaishuollon aikana käytännön arjen taitoja, joita vaaditaan itsenäistymisessä. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 93–94.) Ryhmäkodin arkeen kuuluu siivousta, ruuanlaittoa, pyykinpesua jne., joihin nuoria opetetaan ja joissa jokainen hoitaa oman vastualueensa. Aikuinen on aina läsnä neuvomassa ja tukemassa nuorta asioiden hoitamisessa, jos siihen koetaan tarvetta.

5.2.1 Arjen askareet ja asioiden hoitaminen

Usein sijaishuollon aikana nuoret eivät ole kovinkaan innokkaita osallistumaan arjen askareisiin ja yrittävät luistaa tehtävistään tai kapinoivat hoidettavia asioita vastaan, mutta jälkikäteen haastattelemani nuoret näkivät niistä saamansa hyödyn ja osasivat arvostaa velvollisuuksia, joita heillä oli ollut. Yksi nuorista kertoi asian taustalla olleen pelon siitä, ettei osaa tehdä jotain oikein, koska ei ollut koskaan aikaisemmin joutunut niitä tekemään. Aina oli kuitenkin apua saatavilla ja askareet opeteltiin yhdessä aikuisen kanssa.

”siin meni aikansa kun totutteli niinku siihen rytmii ja sillee mietti koko ajan et teenkö mä jotain väärin. mä en yksin alussa uskaltanu koskaan sitä ruokaa siellä laittaa kaikille, ni sit must oli kiva et oli joku kaveri siin aina tekemässä. ei niis mun mielestä ollu minkäännäkösii ongelmii, ihan hyvä vaan et oppi siin siivoo ja laittaa ruokaa ja pesee itte omat pyykkinsä ja...” (T1)

”ruuanlaittovuorot, jolloin vihdoinkin opin tekemään ruokaa” (T3)

Laakso (2009, 126) mainitsee kodinomaistamisen tarkoituksena olevan laitoksen viihtyvyyden lisääminen ja laitoksen työntekijöiden ja asukkaiden hierarkioiden purkaminen. Kodinomaistamisessa on kyse sen tunnistamisesta, että toimintaympäristönä on jokin muu kuin koti, mutta johon halutaan luoda kodin tunnelmaa. Haastattelemani nuoret olivat kokeneet kodinomaisuutta sijaishuoltoapaikassaan ja sitä tunnetta oli lisännyt juuri arjen askareiden opettelu ja itse tekeminen.

”mä jotenki aattelen, et jos siel ei olis ollu mitää kokkaamista tai sillee, ni oisinko mä oppinu kokkaamaa tai mitää tämmöstä. muutenki just kokkaaminen ja muut luo enemmän sitä kodin ilmapiiriä ja kp:ssa tavallaan periaate on et se on enemmän kodinomanen” (T5)

Itsenäistymisen lähestyessä nuori saa enemmän vastuuta ja velvollisuuksia hoitaakseen, joita hän tarvitsee oppiakseen elämään omillansa. Kasvun Portaisissa nuori siirtyy

siinä vaiheessa ”solulaiseksi”, joka tarkoittaa sitä, että hän saa tietyn rahamäärän ker-
ran viikossa, jolla hän hoitaa ruoka ja hygieniaostoksensa. Hän alkaa tehdä ruokaa
omassa keittiössä ja hoitaa muitakin velvollisuuksia itsenäisemmin. Nuoret kertoivat
haastatteluissa oppineensa ymmärtämään rahan arvon ja miettimään, minkälaisia os-
toksia on järkevää tehdä, että saa rahan riittämään.

*”mä kaipaen sit tosi paljo, se ku oli siin solulaisena ni sit niiku tajus et
siihen ruokaa kulu rahaa ja siihen ruuanlaitto menee aikaa ja jos sul ei
oo leipää ni se on sun oma vika...” (T6)*

Itsenäistymisen opettelu vaatii paljon muutakin, kuin arjen askareita. Haastattelemi-
nuoret kokivat saaneensa apua mm. opintotuki- ja työpaikkahakemusten, raha-
asioiden jne. hoidossa. Näitä opetellaan yhdessä ohjaajan kanssa, jotta ne sujuvat ai-
kanaan itsenäisesti. Yksi haastattelemistani nuorista tunnisti itsenäistyneensä paljon
sijaishuollon aikana joutuessaan opettelemaan asioiden hoitamista.

*”no varmaan mä oon oppiinu sellasii arjen juttuja niiku ruuanlaitto,
siivoomista ja asioiden hoitoa, vaik jotain papereiden täyttämistä ja
semmost” (T2)*

*”kaikki nää käytännön jutut, vaikka X:n kaa käytii hakee verkkopankki-
tunnukset” (T4)*

*”kp auttoi löytämään kesätöitä, että olin työharjoittelussa (paikka) ja
(paikka) ja kp maksoi palkan” (T3)*

”sit mä aikuistuin aika paljon” (T1)

5.2.2 Koulun käynti

Monet tarvitsevat enemmän tukea koulunkäyntiin, kuin tavallinen kouluympäristö kykenee tarjoamaan ja toisille jo pelkästään kouluunlähtö tuottaa ylitsepääsemättömiä vaikeuksia. Kasvun Portaissa toimii kotikoulu samassa rakennuksessa ryhmäkodin kanssa ja siellä saa opiskeluun yksilöllistä tukea. Kaikki kotiopetuksessa olleet nuoret kokivat sen hyvän vaihtoehtona, kun koulunkäynti ei ollut onnistunut normaalissa koulussa.

”mä olin semmosen yheksän kuukautta, mä kävin siinä sen ysiluokan loppuun, kun se jäi mul kesken. ei se tuntunu niin rankalta ja sit ku mul oli kuitenkin sellasii kavereita ympärillä siinä, ni oli se kiva käydä se koulu loppuu” (T1)

”koska mä en lähteny kouluun ja oltiin sitä mieltä että mä saisin tukee siihen kouluu lähtöö sieltä” (T2)

5.3 Henkilökunnan merkitys nuorille sijaishuollon aikana

Työntekijöiden merkitys tulee vahvasti esille nuorten kertomuksissa ja muisteluissa sijaishuoltoajastaan. Joku muisteli erityisellä lämmöllä tiettyä ohjaajaa, jonka kanssa hänellä oli ollut erityisen läheinen suhde, mutta yleisesti ottaen ohjaajista oli jäänyt positiivinen muistikuva.

Lapsi ja nuori laitokseen tullessaan ovat kokeneet usein huolenpidon laiminlyöntiä, vanhemman jaksamattomuutta tai fyysisen tai psyykkisen väkivallan uhan ja läsnäolon aiheuttamaa turvattomuutta. Tämän vuoksi laitoksessa työskentelyn keskeinen tehtävä tulisi olla turvallisen kasvu ympäristön takaaminen lapselle ja nuorelle (Laakso, 2009, 117.)

5.3.1 Omaohjaaja

Omaohjaajan ja omaohjattavan välisessä työskentelyssä korostuu yhteisen ajan merkitys nuorelle. Kiireetön yhdessäolo ja tavallinen arkielämä sekä ajan antaminen, keskustelu, kuuntelu ja läsnäolo ovat tärkeä osa työskentelyä. (Elo-Kuru 2003, 66.)

Omaohjaajatyötä voidaankin luonnehtia työksi, jossa korostuu työntekijän ja lapsen välinen suhde. Tunnettyötä tehdään työntekijän persoonan varassa, jolloin merkityksellistä on, miten työntekijän persoona sopii yhteen lapsen persoonan kanssa. (Timonen-Kallio 2008, 65.) Puolet haastattelemistani nuorista kertoi olleen tärkeää, että juuri tietty aikuinen oli hänen omaohjaajansa, koska he tunsivat erityistä läheisyyttä tämän kanssa, kokivat tulevansa ymmärretyksi ja pystyivät luottamaan häneen. Puolille nuorelle taas oli tärkeää se, että hänellä oli omaohjaaja, vaikka se saattoi välillä vaihtua. Joka tapauksessa kaikille nuorille oli merkitystä sillä, että heille oli nimetty oma omaohjaaja

”kyl se oli tärkeä. ja sit ku X oli kuitenkin alusta asti se ihan ykkös lempipari, et ku se oli jotenkii luonteeltaa ni ku semmonen et sen kanssa pysty helposti puhumaan ja ei ollu niinku oikee hankala mennä nykäsee hihasta et voit sä tulla juttelee mun kanssa ja mul olis tälläst ja tälläst asiaa”
(T1)

”koin hyötyväni enemmän, kun juttelin murheistani kp:n työntekijöiden kanssa, oma-hoitajan kanssa meillä synkkasi hyvin ja koin sen tärkeäksi että oli joku läheinen fiksu aikuinen, jolle jutella” (T3)

Sijaishuollon valtakunnallisissa laatukriteereissä korostetaan lasten ja nuorten kanssa työskentelevien henkilöiden toimimista siten, että lapset ja nuoret saavat osakseen hellyyttä, ymmärrystä ja turvaa sekä tuntevat itsensä hyväksytyiksi. Pitkän sijaishuollon aikana voi omaohjaajan ja nuoren suhde rakentua niin vahvaksi, että yhteydenpito jatkuu vielä vuosia sijoituksen jälkeenkin.

*”on se tavallaa tärkeätä, mulle se oli viel tärkeempää ku mä olin pieni et silleen meistähän tuli tosi läheiset ja ollaan vieläkin läheisii, siis taval-
laan autto et mä sain sen turvallisen olon” (T5)*

Lapsi muodostaa läheisen suhteen usein aikuiseen, joka vastaa hänen tarpeisiinsa, suh-
tautuu häneen hyväntahtoisesti ja ymmärtää häntä. Elo-Kurun (2003, 78-79) mukaan
tunne suhteen luomisessa korostuvat omaohjaajan vuorovaikutustaidot. Haastattele-
mani nuoret kokivat olevan helpompi puhua asioista omaohjaajalle, koska kokivat
hänet läheisempänä kuin muut ohjaajat.

”kyl se oli tärkeätä et X oli sitte se oma” (T1)

*”oma-ohjaaja oli mulle tärkeä. X teki äärettömän hyvää duunia. sille
pystyi puhumaan mistä vain” (T3)*

*”mun mielest se on tosi tärkeä, totta kai kaikkien kanssa tulee ajassa lä-
heisiks ja tälle, mut et on se omis, jolle voi niinku uskoutuu ja tälle ja
niinku se on se lähin” (T6)*

Omaohjaajan ja omaohjattavan välisessä työskentelyssä korostuu yhteisen ajan merki-
tys nuorelle. Kiireetön yhdessäolo ja tavallinen arkielämä sekä ajan antaminen, kes-
kustelu, kuuntelu ja läsnäolo ovat tärkeä osa työskentelyä. (Elo-Kuru 2003, 66.) Oma-
ohjaajalla on usein tapana varata laatu-aikaa omaohjattavalleen ja tämän kahdenkeski-
sen ajan haastattelemani nuoret kokivat myös tärkeänä. Silloin he saivat aikuisen ja-
kamattoman huomion.

”onhan ne omaohjaajaillat kivoi” (T4)

Omaohjattajan tehtäviin kuuluu yhdessä muun henkilökunnan kanssa tukea lapsen kas-
vua itsenäiseksi aikuiseksi, joka parhaimmessa tapauksessa kykenee ottamaan vastuu-
ta omasta elämästään ja löytämään oman paikkansa yhteiskunnassa (Laukkanen 2011,
31).

”Tunnen tällä hetkellä, että olen tasapainoinen nainen, joka voi vaikuttaa omaan elämäänsä. sain hyvät avaimet elämään kp:sta” (T3)

5.3.2 Muu henkilökunta

Lastensuojelulaitoksissa lapsilla ja nuorilla on biologisten vanhempien tai muiden läheisten ihmisten ohella mahdollisuus muihin aikuissuhteisiin, jotka muodostuvat heidän elämälleen merkittäviksi sekä kuljettavat heitä arjessa eteenpäin. (Törrönen 1999, 107). Kaikki haastatellut nuoret pitivät tärkeänä, että heitä kuunnellaan ja he saavat huomiota aikuiselta, oli sitten kyseessä murheet tai aivan arkipäiväiset asiat.

”sain tukea henkilökunnalta, jos oli jotain murheita” (T3)

”tuntui hyvältä jutella järkevien aikuisten kanssa, ilman kuitenkaan sel-laista tunnetta että olisin hoidossa” (T3)

Nuorten arkea laitoksessa rytmittää aikataulut ja rutiinit sekä myös henkilökunnan työvuorot. Nuorille voi henkilökunnasta toinen olla toista tärkeämpi ja nuori odottaa hänelle tärkeää ohjaajaa töihin. Ainut negatiivinen asia, mikä haastatteluissa tuli ilmi sijaishuoltoon liittyen, olivat henkilökemiat.

”nuori ja se aikuinen, on niinku kaks eri ihmistä ja jos niitten kemitat ei kohtaa yhtää, ni eihän siitä mitään tuu” (T5)

”joskus on ottanu päähän, et on ollu joku tietty ohjaaja ku ei oo tullu sen kaa juttuu” (T2)

Nuoret oppivat elämään talossa, jossa ihmiset ympärillä vaihtuvat. Tulee uusia nuoria ja vanhoja lähtee pois. Myös aikuiset nuorten ympärillä vaihtuvat usein. Nuoret saavat valmiuksia toimia ryhmässä, mutta he oppivat myös elämäntapaa, jossa lähellä olevat ihmiset vaihtuvat ja vuorottelevat (Törrönen 1999, 104). Kasvun Portaissa työvuorot

on suunniteltu siten, että sama aikuinen on töissä illalla, kun nuoret käyvät nukkumaan ja seuraavana aamuna hän on heitä herättämässä. Nuoret kokivat, että näin saadaan aikaan jonkinlaista pysyvyyttä arkeen ja lisää kodinomaisuutta.

”alussa oli ehkä helpoin ku kaikki oli ihan outoja ja tuntemattomia ja sit alko niinku tutustuu. mulle oli tosi vaikee aina ku tuli uus nuori tai uus hoitaja tai joku harjottelija tai opiskelija ni jotenki mulle tuli sillee, et ne tulee mun kotii, tää on mun koti ja ne vaa tulee tänne. mun oli tosi vaikee hyväksyy sitä et ne tulee sinne, mut kyl mä sit nopeesti tutustuin uusii ihmisii” (T6)

Nuorten kanssa pitää pystyä tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen. Tärkeää on myös auttaa lasta tai nuorta näkemään itsensä myönteisessä valossa. Vasta sen jälkeen hän kykenee näkemään oman toimintansa syy-seuraussuhteet (Partanen 2005, 21.)

”siel oli kivat ohjaajat, ne vaan oli, ne ymmärs mun hölmötkii jutut” (T4)

6 POHDINTA

Nuoret muistelivat mielellään sijaishuollossa viettämänsä aikaa. Se on ollut tärkeä vaihe heidän elämässään ja todennäköisesti muuttanut elämän suunnan. Tätä ajatusta kuvaa nuorten lauseet ”se varmaan pelasti mut” ja ”en tiedä missä olisin, jos en olis silloin sinne joutunut”. Yksi nuorista jopa pohti, olisiko ollut parempi, jos hän olisi joutunut sijoitukseen jo nuorempana. Hänen mielestään tilanteeseen oli puututtu liian myöhään ja aikaisempi sijoitus olisi ollut mahdollisesti parempi ratkaisu hänen kohdallaan. Ensisijaisesti lapsia ja nuoria pyritään auttamaan avohuollon tukitoimilla, mutta jossain tilanteessa varhaisempi sijoitus kodin ulkopuolelle palvelisi nuorta ja perhettä paremmin.

Suurimmaksi osaksi nuorten muistot sijaishuoltoajastaan olivat hyviä ja jälkeenpäin ajateltuna kaikki ymmärsivät syyt, miksi olivat sijaishuoltoon joutuneet. Ensivaiku-

telman merkitys oli suuri ja onhan luonnollista, että ihmisen mennessä ensimmäistä kertaa uuteen paikkaan muodostuu hänelle paikasta käsitys sen perusteella, miten hänet sinne vastaanotetaan. Tästä herääkin kysymys, miten sijaishuoltoon siirtymisestä voisi tehdä vielä positiivisemmän kokemuksen nuorelle. Kun uusi nuori on tulossa ryhmäkodille, on tapana muistuttaa siellä jo asuvia nuoria siitä, että heistä jokainen on joskus ollut samassa tilanteessa ja varmaan muistavat miltä tuntuu tulla täysin uuteen paikkaan vieraiden ihmisten keskelle. Yleensä nuoret sen ymmärtävät ja ottavatkin uuden tulokkaan hyvin vastaan vertaistuen avulla. Nuoret ovat hyvin avoimia kertoessaan toisilleen sijoitukseen johtaneista syistä sekä tilanteistaan yleensä. Tämän kaltainen avoimuus edesauttaa nuoria tutustumaan alusta asti toisiinsa paremmin ja luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta samankaltaisen tilanteen kohdatessa heitä. Nuorelle annetaan hänen tarpeidensa mukaan tässä tilanteessa aikaa sopeutua rauhassa tai liittyä yhteisön jäseneksi nopeammalla tahdilla.

Negatiivisena asiana sijaishuoltoon liittyen tulivat ilmi henkilökemiat. Se, minkälaisia nuoria samaan aikaan asuu ryhmäkodilla vaikuttaa suurelta osin viihtyvyyteen siellä. Riitoja toki on aina, niin kuin jokaisessa kodissakin joskus on, mutta jos ei yksinkertaisesti tule toimeen jonkun ihmisen kanssa asuminen saman katon alla voi olla todella haasteellista. Jo kahden ihmisen huonot suhteet vaikuttavat koko talon ilmapiiriin. Minkälaisia keinoja voidaan tällaisissa tapauksissa löytää tilannetta korjaamaan, on pitkälti aikuisten vastuulla. Henkilökunnan tulee toimia yhteistyössä keskenään ja saman linjan mukaisesti, jotta nuoret voivat kokea olonsa turvalliseksi ja luottamus aikuisiin säilyy.

Joskus nuori voi tuntea jopa helpotusta päästessään pois kotoaan tilanteen siellä mentyä vaikeaksi vanhemman kanssa. Joskus ero vanhemmasta antaa etäisyyttä ongelmiin ja niitä pystytään paremmin työstämään. Lapsen ja vanhemman välillä on aina ainutlaatuinen suhde, ja lapsi kokee vanhempansa tärkeäksi, oli tilanne ja kotiolo minkälaiset tahansa. Nuoren kanssa tehdään työtä sijaishuollossa ja tuetaan nuoren ja vanhempien suhdetta sekä yhteydenpitoa heidän välillään. Tarvittaessa järjestetään perhetapaamisia ja näin yritetään saada nuoren ja vanhempien ristiriitoja korjattua. Aina on kuitenkin tavoitteena ongelmien ratkaiseminen ja nuoren mahdollinen paluu kotiin vanhempiensa luokse.

Vaikka yleinen käsitys on, että laitossijoituksessa elävät nuoret ovat erilaisessa asemassa kotona asuviin verrattuna, he itse voivat kokea asian toisin. Sijaishuollossa oleminen ei enää nykypäivänä ole mikään tabu ja syitä sijoitukseen on monenlaisia. Ongelma voi olla kotioiloissa, vanhempien ongelmissa, nuoren omassa käyttäytymisessä jne. Yksi haastattelemistani nuorista totesi eläneensä ihan tavallista nuoren ihmisen elämää, vaikka asuikin nuorten ryhmäkodilla. Hän kävi koulua, tapasi ystäviään, harrasti ja hänellä oli läheisiä aikuissuhteita.

Nykypäivänä yksi sijoitukseen johtaneista syistä on nuoren uhka syrjäytyä yhteiskunnasta. Jos nuori ei käy koulua, siihen puututaan, koska jokaisella on Suomessa oppivelvollisuus. Jos nuori ei suostu tai pysty lähtemään kotoaan kouluun, voi ratkaisu siihen olla oppivelvollisuuden suorittaminen sijaishuollon kotiopetuksessa, jossa niin kuin esim. Kasvun Portaissa opetus tapahtuu samassa rakennuksessa asumisen kanssa ja näin ongelma kouluunlähdön kanssa minimoidaan. Oppimisvaikeudet ovat paljon esillä ja niihin pyritään löytämään jokaiselle sellainen ratkaisu, jotta opiskelu mahdollistuu. Vaikka peruskouluissa on tarjolla monenlaista tukea ja mahdollisuus saada henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva opetussuunnitelma (HOJKS), voi koulunkäynti silti olla liian haastavaa. Kotiopetus on monelle nuorelle ainoa mahdollisuus saada peruskoulu käytyä ja mahdollisuudet jatko-opintoihin. Moni nuori aloittaa myös jatko-opinnot sijaishuoltopaikasta käsin ja vasta päästyään hyvin alkuun, voi miettiä asumista ja elämistä itsenäisemmin.

Riippuen olosuhteista ja perhetaustasta nuori voi alkaa pitämään sijaishuoltopaikkaa kotinaan. Hänellä ei mahdollisesti ole aikaisemmin ollut paikkaa, jonka hän olisi tuntenut kodikseen. Kodin pitää olla ihmiselle hyvä ja turvallinen paikka, missä hänen perustarpeensa tyydytetään ja jossa hän saa osakseen rakkautta ja läheisten ihmisten huomiota, ja näin ei valitettavasti kaikkien kohdalla ole. Kuten lastensuojelulaki sanoo, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä ja jos avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai riittäviä, on sijaishuolto silloin lapsen edun mukaista. Laaksonkin (2009) mukaan sijaishuollon tärkeänä tehtävänä on antaa lapsille ja nuorille ympäristö, jossa on turvallista kasvaa ja kehittyä ja jossa on paikalla aikuisia auttamassa tämän tunteen saamisessa. Lasten-

suojelulaitosten tarkoituksena on täydentää tai korvata lapsen tai nuoren kotia sekä läheisiä, huolta pitäviä ja kasvattavia suhteita (Jahnukainen, Kekoni, Pösö 2004).

Nuoret kokivat tulevaisuutta ajatellen tärkeänä sen, että he ovat saaneet opetella arkipäivän askareita sijaishuoltopaikassaan. Yhdessä on laitettu ruokaa, siivottu ja pesty pyykkiä. Nämä kaikki ovat taitoja, joita nuori tarvitsee muuttaessaan aikanaan omaan kotiin. He osasivat arvostaa myös sitä, että olivat saaneet tukea asioiden hoitamisessa, esim. rahankäytön harjoittelu ja omien ruokaostosten tekeminen olivat nuorten kokeaman mukaan asioita, joista on ollut hyötyä itsenäistyttyä. Nuoret tarvitsevat kuitenkin tukea myös sijaishuollon jälkeen ja usein jälkihuolto on seuraava askel nuoren itsenäistymisen polulla. Siinä nuori asuu jo itsenäisesti, mutta ei kuitenkaan ole yksin, vaan jokaiselle räätälöidään tukimuoto nuoren tarpeiden mukaisesti.

Omaohjaajalla on iso rooli nuorelle laitossijoituksessa. Nuori saa kokemuksen siitä, että hänestä välitetään ja hänen asioistaan huolehditaan, hän saa erityishuomiota tietyltä aikuiselta. Omaohjaajan merkitystä nuorelle on tutkittu paljon, mutta miten omaohjaaja koee ohjattavansa? Onko omalla nuorella erityinen merkitys ohjaajalle muihin nuoriin verrattuna?

Oli ilo tavata nuoria, jotka ovat sijaishuoltoajan jälkeen itsenäistyneet ja näyttivät pärjäävän elämässään hyvin. He kertoivat sijoituksesta saaneensa paljon positiivisia asioita elämäänsä; peruskoulu/jatko-opinnot suoritettua, oppineet hoitamaan arjen askareita ja velvollisuuksia sekä saaneet aikuisen ihmisen tukea kasvaakseen ja kehittyäkseen itsenäiseksi aikuiseksi. Puolet haastateltavistani nuorista suunnitteli tulevansa joskus ryhmäkodille viikonloppuvierailulle, heillä oli sinne ikävä. Tästä voi päätellä, että nuoret ovat saaneet tarvitsemansa tuen aikanaan ja pystyneet rakentamaan tulevaisuuttaan eväillä, joita ovat sijaishuollosta saaneet.

LÄHTEET

Aho, M. 2009. Vanhemmuuden roolikartta omaohjaajan hyvänä työkäytäntönä Halikan perhetukikeskuksessa. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.). Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Aer, Janne 2012. Lastensuojeluoikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Baumgarten, Rita 2010. Nuorten kokous hyvänä käytäntönä Metsäniityn lastenkodissa. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Tampere: Juvenes Print Oy.

Elo-Kuru, Hannele. 2003. Omahoitaja - kaiken korjaa? Lastensuojelulaitoksen lähikasvattajan työssä tarvittava ammatillinen osaaminen. Turun yliopisto. Sosiaalityönlaitos. Pro gradu.

Eronen, Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaan otettujen lasten institutionaalisista poluista. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 4/2013. Tampere: Yliopistopaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2001) Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haastattelutavat.Tilastokeskus.

WWW-dokumentti. <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/>.

Päivitetty 27.1.2006. Luettu 20.1.2015

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hotari, Kaisa-Elina; Oranen, Mikko; Pösö, Tarja 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Jahnukainen, Markku, Kekoni, Taru, Pösö, Tarja 2004. Nuoruus ja koulukoti. Nuorisotutkimusverkosto.

Kalpio, Kalevi 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.

Kivistö, Jaana 2006. ”Missä mä olisin muuten?” Nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Ammatillinen lisensiaattitutkielma. Sosiaalipolitiikan laitos. Turun yliopisto.

Kujala, Virpi 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J.-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.

Känkänen, Päivi 2013. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Laakso, Riitta 2012. Lastensuojelun laitostyön arki ja ammatillisuus. Teoksessa Jahnukainen, Markku (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Laakso, Riitta 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityössä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lastensuojelun Keskusliitto 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laituriprojekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.

Lastensuojelun käsikirja. THL. WWW-dokumentti.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-arki-ja-perushoito-sijaishuollossa>. Ei päivitystietoa. Luettu 1.12.2014.

Lastensuojelulaki 417/2007. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.11.2014.

Lastensuojelu 2013. Tilastoraportti 26/2014, 13.11.2014. Suomen virallinen tilasto, Sosiaaliturva 2013. THL. www-dokumentti.

www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu. Ei päivitystä. Luettu 21.12.2014.

Laukkanen, J. 2011. ”Siin voi olla vielä tarkempi se käsikirjotus”, Omahoitaja erityislastenkotinuoren itsenäistymisen tukijana. Turku: Turun yliopisto. Pro gradu.

Määttä, Kaarina (toim.) 2007. Helposti särkyvää, nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Partanen, Irmeli 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä – dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa Sari Laaksonen & Martti Kemppainen (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Pekkarinen Elina 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastensuojeluntieto.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 25.11.2014.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimus lähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansabook.

Pölkki, Pirjo 2008. Uusi mahdollisuus: Millaista aikuisen tukea sijaishuollossa oleva nuori tarvitsee identiteetilleen. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija- Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Haastattelu tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki. Edita Prima Oy.

Räty, Tapio 2004a. Lapsen huostaanotto. Perusteet ja oikeusvaikutukset. Teoksessa: Roos, J.P. (toim.) Huostaanottokirja. Turku: Design Nurmisaari.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy

Sinkkonen, Jari 2012. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Annlis Söderholm & Satu Kivitiie-Kallio (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) 2010. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Tampere: Juvenes Print.

Timonen-Kallio, E. 2008. Lastenkodin ohjauksellinen identiteettityö – työkirjametelmä omahoitajan hoito- ja kasvatustyön jäsentäjänä. Turku: Turun yliopisto. Lisensiaatintutkielma.

Tuovila, Pirjo 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Jari Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-Kustannus, 29–75.

Törrönen, Maritta 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki: University Press.

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-Lapsikylä.

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN LIITTYVÄÄN HAASTATTELUUN

- Osallistun Ulla-Pia Pousin opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun, jossa hän tutkii nuorten kokemuksia sijaishuollosta
- Sanomaani voidaan käyttää materiaalina opinnäytetyössä myös suorina lainauksina, kuitenkin niin, ettei minua voida tunnistaa tekstistä
- Haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti, kun sitä ei enää tutkimukseen tarvita
- Tutkimus julkaistaan opinnäytetyön muodossa

Paikka ja aika

Allekirjoitus

HAASTATTELURUNKO

1. Perustiedot
 - ikä
 - kuinka kauan sijaishuollon päättymisestä
 - elämäntilanne
 - koulutus/työ, mitä teet tällä hetkellä

2. Tausta/ennen sijaishuoltoa
 - sijoitusikä/-aika
 - sijoitukseen johtaneet syyt
 - ajatuksia sijoitukseen joutumisesta

3. Aika sijaishuollossa
 - positiiviset/negatiiviset asiat
 - toimintatavat
 - henkilökunta/muut yhteisön jäsenet
 - omaohjaajan merkitys

4. Ajatuksia

LIITE 1.**Yksisivuinen liite**

					
1. Olen tyytyväinen tämänhetkiseen elämäni					
2. Jaksan hoitaa päivittäiset velvollisuuteni					
3. Olen tyytyväinen ulkonäköni					
4. Minulla on tarpeeksi ystäviä/läheisiä ihmisiä					
5. Syön säännöllisesti ja monipuolisesti					
6. Olen kiinnostunut erilaisista asioista					
7. Tunnen itseni terveeksi					
8. En tunne itseäni masentuneeksi					
9. En ärsyynny helposti					
10. Minulla ei ole itsetuhoisia ajatuksia					
11. En ole aggressiivinen					
12. En pelkää tulevaisuutta					

LIITE 2(1).

Monisivuinen liite